

Cusk'ın anı üçlemesinin son kitabı *Sonrası*

Hülya Avtan

“Bir tabak yere düşer, yeni gerçeklik tabağın kırılmış olduğudur. Yeni gerçekliğe alışmam gerekiyordu.” Yaklaşık on yıl süren evliliğinin bitişinin ardından Rachel Cusk *Sonrası* ile tam da bu kırılmanın içinde dolaşiyor; kırılan tabağın sivri köşeleri üzerinde ilerliyor. Artık işe yaramaz görünen kırıklardan yeni ve işlevsel bir dünya kurmanın imkânı var mıdır? Bu, kaybın estetiğini çıkarmaya değil, yeni bir gerçeklik üretmeye dönük bir arayış.

Rachel Cusk her daim başı okurla derde giren yazarlardan oldu. Özellikle bir anılar üçlemesi olarak da düşünebileceğimiz *Bir Ömrün Emeği*, *Son Akşam Yemeği* ve *Sonrası* kitaplarının ilk yayımlandıkları yıllarda. O zamanların dünya görüşü için fazlasıyla radikal olan bu kitaplar yazarın kendinden taviz vermesi ya da vazgeçmesi için birer bahaneye dönüşmediler neyse ki. Bugünün dünyasında onu anlamak ve belki ona hak vermek daha kolay olsa da 2000'lerin başlarında işin rengi başkaydı.

Bir Ömrün Emeği 2001 yılında yayımlandığında çocuk nefreti suçlamalarının yanı sıra Cusk'ın bencil, acımasız, açgözlü ve yetersiz bir anne olduğuna dair sert eleştirileri beraberinde getirdi. İtalya'nın Toskana bölgesinde bir aile tatilini anlattığı 2009 tarihli *Son Akşam Yemeği*'nin sonu ise daha hazin oldu. Kitap, köye ve sakinlerine iftira attığı gerekçesiyle mahkemeye verildi ve kitabın ilk baskısı imha edildi. Kocasıyla boşanma sürecini anlattığı 2012 yılında çıkan *Sonrası* ise Cusk'a kendine aşırı odaklanma, fazla ya da yetersiz ifşa, taş kalplilik gibi suçlamaların yöneltilmesine sebep oldu.

Daima bir yoldaş

Cusk ise müdanasız duruşundan bir adım geri çekilmedi ve tüm bunları “söylediklerinin kabul edilememesi”ne bağladı. Hakkında üretilen tüm düşmanca söylemlere rağmen onu yazmaktan alıkoymayan şeyi ise ‘otobiyografik yazının temel ilkesi’ olarak tanımladı. Kitaplarını okumak isteyen kadınlara deneyimlerinde bir yoldaşlık bulmaları umuduyla yazmaya devam ettiğini söyledi.

Üçlemenin son halkası *Sonrası* az evvel değinildiği üzere yazarın boşanma ve sonrasında yaşadıklarına odaklanıyor. Kitapta bilhassa adı hiç geçirilmese de insan hakları avukatı Adrian Clarke ile çöken evliliklerini anlatırken acımasızca dürüst. Kocasının onu bir canavar gibi gördüğünü söylemekten çekinmiyor, boşanma sürecinde ortaya çıkan mal bölüşümü ve eski kocasına tazminat vermek zorunda kalabilecek olmasının yarattığı öfkeyi yansıtmaktan da.

Ancak önemli nokta, kitap bize Cusk'ın kocasıyla ilişkilerinin neden bittiğini ya da ilişkinin ayrıntılarını vermiyor. Bunda muhtemelen o yıllarda devam eden dava sürecinin de etkisi var ancak temelde Cusk'ın derdi okurun dışını kamaştırarak kavgalar ya da kışkırtmalar değil. Onun derdi ana karakteri, yani kendisiyle. Kendine herhangi bir ayrıcalık tanımadığı gibi güçlü duygular hakkında yazmaktan da geri durmuyor. Nitekim bu duyguları okur için de harekete geçirmek konusunda hayli başarılı.

Uygarlığın huzursuz yanları

“Kocam eşyalarını evimizden taşıdığı gün diş ağrısı çekiyordum” diyerek okuru gülümsetmeyi başarsa da mizahla pek işi yok. Boşandıktan kısa süre sonra bir dişi çekilen Cusk’ın yaşadığı bu kayıp, ruhsal acının fiziksele dönüştüğü ve sonunda ardında bıraktığı boşlukla kaybın kabullenildiği bir parodiye dönüşür.

Özellikle söz konusu anılar olduğunda nezakete pek de yer vermeyen anlatısı sadece bir biten ilişki hesaplaşması değil. Aynı zamanda uygarlığın huzursuz yanlarına da dokunuyor. Annenin kötü bir anne olmasının aynı zamanda cinsiyetine de bir ihanet olarak görüldüğü dünyada babalar için aynı şeyin söz konusu olmaması gibi.

Bildiğimiz tek şey X’in (Clarke) bozduğu bir itaat yemininin her şeyin sebebi olduğu. Ancak bu akla ilk gelen ihtimal yani ihanet mi, bunun yanıtı yok. Cusk’ın kitap boyunca ortaya koydukları evlilik ve boşanmaya dair muhtemel pek çok duygu ve düşünce geçişini taşısa da bundan fazlası. Medeni dünyanın yapı taşı aile kurumunun ve onun toplumu medenileştirme çabalarının başarısızlıklarını anlatmak için sıklıkla Antik Yunan’ı ziyaret ediyor ya da Yunan mitolojisinden uzaklaştığı yerlerde feminizmin ışığına yaklaşıyor.

Aile kurumuna meydan okuma

Yapı Kredi Yayınları aracılığıyla ve Roza Hakmen’in her zamanki titiz çevirisiyle okurla buluşan üçlemenin son kitabı, *Sonrası*’nın ortaya çıkışı Cusk’ın 2011 senesinde *Granta* dergisi için kaleme aldığı ‘boşanmaya feminist bir bakış’ temalı makalesine uzanıyor. Söz konusu makale kitabın da ilk bölümü. Kitabın orijinal ismi *Aftermath*’in etimolojik anlamını deşen Cusk, bunun ‘ikinci kez biçme’, hasattan sonra ekilip biçilen ikinci mahsul olduğunu söylüyor. Boşanmasının ardından sadece kendisini değil dünyayla ilişkisini de yeniden inşa ediyor.

Onun kurgu dili ile kurgu dışı dili, aşına olanların bileceği üzere, belirgin biçimde ayrışır. Cusk kurgu dışı yazarken daha ziyade bilinçli bir kurulum ve sertlik tercih eder. Ama bu kitapta yaptığı şey bir evliliğin otopsisini çıkarmak değil; kendilik denen yapının nasıl dağıldığını ve ardından hangi parçaların kurtarılabilceğini araştırmak. Kırılan tabağın parçalarını romantize etmiyor, kimseyi teselli etmiyor, bir suçlu işaret edip rahatlamaya çalışmıyor. Hakkında sıkça dile getirildiği gibi bencil ya da kibirli değil; daha ziyade, dağılan benliğin haritasını çıkarmaya gömülmüş bir yazar gibi.

Ne var ki bu içe gömülme, dünyadan el çektiği anlamına gelmesin. Tersine, kendi kırılmasını aile kurumunun çatlaklarıyla birlikte okuyor. Kişisel olanla toplumsal olan arasındaki zarı inceltirken anneliğe yüklenen ahlaki ağırlığı, boşanmanın bilhassa kadına yüklenen utancını, medeniyetin düzen vaadindeki tutarsızlıklarını didikliyor. Kendiyle ve dünyayla giriştiği hesaplaşmada bıçak gibi keskin, acımasız ve ısrarcı bir gözlemci.